

KO TE

KAHITI O NIU TIRENI.

I TAIA I RUNGA I TE MANA O TE KAWANATANGA.

PONEKE, TUREI, AKUHATA 31, 1865.

Tenei ka timataia he Karere ki nga tangata Maori, a ka mahia tonutia, ka pera hoki me te Karere o te Kawanatanga ki nga Pakeha. Ka taia ano nga Panuitanga me nga Whakauturanga a te Kawanatanga, rite tonu ki te tikanga o te Karere Pakeha; mehemeha ra ka katoa he mea e tau ana hei painga mo te iwi Maori, he mea ranei e hiahiaia ana e ia, ahakoa he tikanga mo te tinana o te tangata, mo tana whenua ranei, mo ana taonga ranei. Ko nga kupu katoa a Te Kawanatanga ki nga iwi Maori, ka koreratia nuitia atu ki roto ki tenei pukapuka, a kahore atu he ara mo te korero. Ko nga kupu o roto e haere atu ana i runga i te mana o te Kawana, o te Minita mo nga Maori ranei. Ka timataia ki nga Panuitanga kua taia ki te Karere Pakeha mo te mara kua mate lala ake nei. Na me whakamuna enei kupu me enei Panuitanga e nga tangata katoa, me whakarongo ano hoki.

Na WHITITERA,

Minita mo nga Maori.

Te Tari Maori,
Poneke, 30 Hune, 1865.

KUA pai te Kawana kia tu a
TE RORETANA,
hei Kai-Tuhituhi mo te Tari Maori. No te 17 o
nga ra o Hune i timata ai tana mahi.
Na MATARA.

Te Tari Maori,
Poneke, 10 Hura, 1865.

KUA pai te Kawana kia tu a
TIEMI MAKE,
hei Tumuaiki mo te Koroni o Niu-Tireni. No te 18
o nga ra o Mei i timata ai tana mahi.
Na MATARA.

Te Tari Maori,
Poneke, 5 Hura, 1865.

KUA pai te Kawana kia tu a
TE HENARA,
hei Kai-whakaatu i te whakaatanga o nga tangata
o te Takiwa o Manawatu kia puta nga tikanga o te
"Ture mo nga Whenua Rahui, 1856," ki runga ki o
ratou Whenua Rahui.
Na MATARA.

Te Tari Maori,
Poneke, 17 Hura, 1865.

KUA pai te Kawana kia tu a
TE RAHIH,
hei Kai-whakawa i runga i nga tikanga o te "Ture
Whakarite Kooti Maori, 1858."
Na MATARA.

Tari o te Kawana,
Poneke, 27 Hura, 1865.

KUA whakaac te Kawana i tenei ra ki te whaka-
mutunga o te mahi o
MATARA,
ara o enei o ana mahi, Minita mo nga Maori, Heke-
retari Maori, Rangatira o te Runanga o Kawana.
Na te Kawana i mea kia tuhia.

TE TAHA,
Kai-Tuhituhi.

Te Tari Maori,
Poneke, 26 Hura, 1865.

KUA pai te Kawana kia tu a
TE WHIWHI,
hei Kai-ruri, i runga i nga tikanga o te "Ture mo
nga Whenua Maori, 1862."

TE RATIMONA.

Tari o te Kawana,
Poneke, 12 Akuhata, 1865.

KUA pai te Kawana i tenei ra kia tu a
WHITITERA,
hei Minita mo nga Mea Maori.

TE TAHA,
Kai-Tuhituhi.

Tari o te Kawana,
Poneke, 12 Akuhata, 1865.

KUA pai te Kawana kia tu a
WHITITERA,
hei Rangatira Runanga mo te Runanga o Kawana, a
no tenei ra ia i whakaoatitia ai.

TE TAHA,
Kai-Tuhituhi.

KO TE WHAI-KORERO

A TE KAWANA KI TE PAREMETE.

26 HURI, 1865.

E NGA RANGATIRA O TE RUNANGA WHAKATAKOTO-TURE, KOUTOU KO NGA RANGATIRA O TE RUNANGA NUI,—

Ka auwhera i au tenei Huinga tuarima o te Paremete o Niu-Tireni i runga i te koanga ngakau, ao te mea kua tau te pai ki etahi wahi, a kua iti haere te kino ki etahi o nga wahi korikori o te Motu nei. Ko taku ra tenei e hiahia nei, i te mea e rapu tikanga ana koutou hei pehi i nga kino e toe ana, kia whai ano koutou ki nga mea e tau tonu ai te rangimarietanga ki tenei motu, e kuhuaia ai kia kotahi nga whakaaro o nga iwi e rua—ara, kia tango ano hoki nga tamariki Maori o te Kuini i tetahi wahi o te Kawanatanga, rite tonu ki te Pakeha.

Ko taku tenei i whakaaro ai, Kia huihuia mai etahi o nga Rangatira Maori ki Poneke, a ka whakatakotoria he tikanga ki te koutou aroaro, kia whiriwhiria he Runanga i roto i a ratou, hei rapu, hei whakaatuatu i nga tikanga e whiwhi ai nga tangata Maori ki nga painga o te tikanga whiriwhiri tangata mo te Paremete.

Ko a koutou tikanga o te Huinga o te Paremete i te tau kua pahure tata ake nei, mo te whakahokinga atu o nga Hoia o te Kuini ki tawahi, kua tae i au ki te Kai-tuhituhi o te Kuini. Ki taku i mohio ai ki nga pukapuka tae hou mai, kua whakaaetia ana tikanga a koutou, a ka waiho o te Kawanatanga o tawahi hei Ture. Kua roa noa atu te putahtitanga o te kino o te porewarewa ki Taranaki, ki Whanganui, ekore e pumau te taunga o te matugarongo ki nga wahi kahore ano kia taea e te mana o te Kuini; ma te puare anake o nga rori e taea ai, ma te hanganga o nga Paraki ara kino. Koia au i mea ai, i te mea kiano i tae noa mai he kupu i tawahi, kia whakamahia tonutia e au etahi o nga Hoia o te Kuini ki te takiwa ki waenganui o Taranaki o Whanganui, ki nga mahi e tau ai te noho pai ki reira, a kua puta taku kupu kia Tienara Kanerona mo tenei mahi. Tenei ka whakatakotoria ana kupu ki o koutou aroaro.

Otiira, kihai i oti taku i mea ai. Roa noa iho te taringa, tupu mai ana te kino ki era atu wahi o te Koroni. Koia au i tuku ai i nga Hoia Maribi me nga Kupapa kia haere ki te whakaoko i Te Werarona; tona tukunga iho, ko te horonga o taua pa.

Me whakapai nga tangata o te Koroni kia Meihia Ruka, ki nga rangatira ano hoki, ki nga tangata o nga Hoia Pakeha, o nga Hoia Maori o te Kuini, na ratou nei tenei whakaputanga toa.

Tenei hoki au kei te noho mahara ki te ngahau mai o Tienara Wari, C.B., raua ko Kanara Terewa, me o raua apiha, tangata ano hoki, ki te awahia i au, ahakoa kua puta te kupu kia kua ratou e tu ki te riri.

Tenei te kupu whakakoa i a koutou, ko te pai haere o Taranaki, ko te mea hoki meake ka muna reira te kina he take whakaokokore mo Niu-Tireni. Na te ngahau, na te kaha, na te mohio, o Kanara Wari o te Tuarua o nga Hoia o taua Takiwa, na te ata-mahi hoki o nga hoia o te Kuini—Hoia Pakeha, Hoia Maori ano hoki—i penei ai.

Na, he whakakitenga ano tenei i tenei pakanga ki Taranaki, ki Whanganui, e ahei te Koroni te whakawhirihaki ki runga ki ona ake apiha, tangata ano hoki. Kua kitea hoki i roto i tenei ririranga te ngakau-nui o nga Kupapa ki te whakahoa kia Te Kuini, ki nga Pakeha, ki te whakahaere hoki i nga tikanga o te pai, e akina ana e te kino e te mahi porewarewa.

Na, ka puta tonu nei taku kupu kia tokorima nga Hapu Hoia e hoki atu ki Ingarani, i runga i taku mahara ekore ano e roa ka haere te toenga. Ma konei e rite ai nga tikanga kua oti te whakatakoto ki tenei Koroni, e tau ai te whakahere i nga Ture mo nga mahi Maori tahi ano me etahi atu mea.

E NGA RANGATIRA O TE RUNANGA NUI,—

Na, kua ahei ahau, i runga i nga tikanga i whakatakotoria e koutou, i te koutou Huinga i te tau kua pahemo nei, te hoko i nga Nooti o tenei Koroni ki tawahi. Na konei i ahua mama ake ai tenei Motu.

Otiira kua iti haere te whakaaro o Ingarani ki te tuku moni mai mo Niu-Tireni. Te mea i penei ai, he mahi whakararuraru no nga Ture Hapai-moni o nga Takiwa nui e kawea auautia ana ki tawahi hoko ai. E hiahia ana ahau kia takoto i a koutou he tikanga e iti haere ai tenei mahi whakararu, e tika ai ano hoki te mahi o enei Ture Hapai-moni a muringa ake nei, e puta ai ano hoki nga utu whakahoki i roto i nga moni o te Koroni i runga i te tikanga e tu-pono ai te puta ki te tangata nana nga moni i te Kawanatanga.

Na konei ahau i mea ai, kia whakatakotoria he Ture Hiri, hei whakaputa moni mai, hei whakanui i nga moni o te Koroni, kia taea ai nga mahi taimaha kua oti nei te whakaatu.

Tenei hoki tetahi, e mea ana ahau ki te whakaititia e koutou te tukunga moni mo te mahi pehi i te kino i roto i nga tangata Maori, me nga mahi pera, ma te ata-whakahaere hoki i nga mahi a te Kawanatanga, e taea ai e koutou te whakaea nga nama katoa o te Koroni, a rite ai ana mahi katoa; a ka kore ano e rapu ki nga moni puta i roto i te tau o te Koroni katoa hei mahi i nga mahi o nga Takiwa nui.

Kotahi ra te mea, me rapu e koutou he tikanga e kitea ai te wahi mo ia Takiwa mo ia Takiwa, o nga moni puta mai i roto i te tau ki te Koroni katoa. Ka nui te koanga o taku ngakau mo te mea ka ahei taku Kawanatanga te whakaatu ki a koutou i te Pukapuka taku moni, me nga tikanga katoa o te painga mai o te haerenga atu o te moni. Te mea i penei ai he pai, he mohio, no te mahi tuhutuhi i ana pukapuka moni.

E hiahia ana ahau kia mau tonu tenei tikanga pai, a kia mahia mai ano e koutou he tikanga whakaputa moni e kore e taea te takahi.

E NGA RANGATIRA O TE RUNANGA WHAKATAKOTO-TURE, E NGA RANGATIRA O TE WHARE RUNANGA NUI,—

He mea tika ra tenei, kia whiriwhiria mai ano he tangata mo te Runanga. Te mea i penei ai, he nui haere no te tangata, he kake haere no te taonga ki etahi o nga Takiwa.

Na, i runga i te mana i tukua mai ki au e te Ture o te Huinga i te tau kua pahure ake nei, kua oti i au te korero ki te Teretere Tima Kawe Meera ki Panama, ki Niu-Tireni, ki Atereria, te whakaae ano hoki te tikanga kua oti te whakarite ki taua Teretere mo te Kawe Meera ma Panama. Otiira ko etahi ritenga kahore ano kia oti.

Kua rite ano i au te korero ki te Kawanatanga o Poihakena kia tukua ki te Koroni tetahi wahi o nga painga e tupu mai i roto i tenei tikanga—ara, ko tetahi wahi ki a ratou, ko tetahi wahi ki a tatou. Na, ki taku mahara, he painga tenei mo tena Koroni, mo tenei ano hoki.

Otiira kei a koutou, te whakaaro ma koutou enei tikanga e whakamama. Kei a koutou ano hoki te whakaaro mo Poihakena kia tukua ranei tetahi wahi ki a ia, kia kua ranei.

Ka nui haere te tangata ki te tai-auru o te Waipounamu; na te kitenga hou i te koura tenei whakanahanga tangata. Ma tenei hoki e whaka-roaka te taonga ki tenei Koroni.

Na, ahakoa tokomaha nga take whakapouri ngakau, tenei ano te mea i koa ai ahau; ko te tini haere o te tangata, ko te pukai o te taonga. Kaore au i te kite take e kore ai tatou e nui haere, a ma tenei, ma te atawhai ano hoki o te Atua, e whakakaha i te wa e taimaha ana, e apiapi ana; e mahara ana hoki ahau he rangi-kotahi enei mea, meake ka ngaro.